

ringsdeskundigheid heeft de toekomst in de GGZ.

TOM VAN WEL, MARGA FIGLARZ & FRED MARQUENIE

beleidspsycholoog, ervaringsdeskundig begeleider en algemeen manager, Altrecht ABC – voor jongeren met een psychotische kwetsbaarheid, Utrecht

KITLYN TJIN A DJIE & IRENE ZWAAN (2008).

Beschermjassen, transculturele hulp aan families.

Assen: Van Gorcum Uitgeverij, 108 p., € 13,95.

‘Beschermjassen’ is het woord dat Kitlyn Tjin A Djie gemunt heeft als vertaling van wat in de Franse etnopsychiatrie *enveloppement* heet. Het geeft aan hoe mensen in hun geboorteland, hun vader- of moederland, omhuld zijn door familierelaties, de vertrouwde fysieke en culturele omgeving en hun geschiedenis. Migratie betekent dat die beschermjas wordt gescheurd.

Kitlyn Tjin A Die en Irene Zwaan doen in dit boek verslag van een tweejarig project Transcultureel Werken met medewerkers van Bureau Jeugdzorg Drenthe. Het boek behandelt vele onderwerpen, maar centraal staat dat hulpverleners zich zouden moeten richten op het faciliteren van beschermjassen, waardoor mensen weer ingebed raken in een groep of cultuur. Dat is overigens niet alleen belangrijk bij migranten, maar bij alle cliënten bij wie sprake is van een problematische faseovergang – volgens de auteurs de meerderheid van de cliënten in de Jeugdzorg.

Beschermjassen als werkwoord

Het faciliteren van beschermjassen betekent het met de cliënt actief zoeken naar steunfiguren, rituelen en ankers uit het verleden die belangrijk zijn geweest maar verloren zijn gegaan, en die ondersteuning kunnen bieden om zich te hernemen en het leven weer op te pakken.

Ook het helpen bij het laten ontstaan van nieuwe beschermjassen hoort daar bij. Hulpverleners hebben soms zelf tijdelijk de rol van ‘beschermjas’. Voor het werk dat daartoe verricht moet worden, gebruikt Kitlyn Tjin A Djie inmiddels ‘beschermjassen’, als werkwoord: hulpverleners moeten ‘beschermjassen’. Dat houdt een speciale attitude in, maar ook een focus en een methodiek.

De thema’s en de methodiek die het boek behandelt, zijn op zich niet nieuw en komen terug in andere publicaties van Kitlyn Tjin A Djie, een bekende transculturele systeemtherapeut. Vaak begint zij ook daarin met het vertellen van haar eigen geschiedenis, omdat dit haar ‘wortelt’ in wat zij essentieel vindt. Ze geeft er mee aan hoe belangrijk ze persoonlijke ontmoeting vindt in de hulpverlening aan migranten en niet-migrant, en hoe via de eigen geschiedenis overeenkomsten en verschillen aan bod kunnen komen.

Ook de nadruk op het belang van het inschakelen van de omgeving, de kracht van families en het belang van gezagsdragers in families zijn terugkerende thema’s. En dan gaat het niet om het kerngezin, waar Nederlandse systeemtherapeuten zich helaas vaak toe beperken, maar vooral om de context van het meer of minder goed afgegrensde uitgebreide familieverband dat zo kenmerkend is voor collectieve culturen.

Het boek bevat acht hoofdstukken. In hoofdstuk 1, 'Kitlyns verhaal', komt aan de orde welke elementen in haar eigen leven belangrijk zijn geweest voor haar visie als hulpverlener. Hoofdstuk 2, 'Divers Drenthe', illustreert via verhalen van hulpverleners de lokale diversiteit en etnische verschillen in Drenthe. Andere hoofdstukken gaan over het belang en de kracht van families, over diverse aspecten van migratie, over interculturele competentie en over de methoden die gebruikt kunnen worden bij de interculturele dialoog. Hoofdstuk 7, 'Beschermpjes', vat het voorafgaande samen en ordent diverse aspecten van het 'beschermpjes'. Hoofdstuk 8, ten slotte, vergelijkt dat perspectief met andere benaderingen bij Jeugdzorg Drenthe.

Het boek heeft een speciale vorm. Het bevat het gedachtegoed van Tjin A Die, opgetekend door Zwaan in een verhalende stijl. Je hoort Tjin A Djie niet alleen haar eigen geschiedenis, maar ook haar theorie 'vertellen'. Zwaan wisselt deze passages af met verhalen van de Drentse jeugdhulpverleners.

Die verhalen illustreren beeldend de diversiteit in Nederland. Al heerst er in Drenthe volgens hen een gevoel van 'we zijn allemaal gelijk', uit de verhalen blijkt iets heel anders. Een van de deelnemers noemt als voorbeeld dat Drenten overal 'ja' tegen zeggen. Zo heeft zijn moeder altijd 4 soorten koffie in de kast: 'Als een buurvrouw op bezoek komt die ze niet zo aardig vindt, laat ze die wel binnen, maar ze krijgt een kopje van de goedkoopste koffie'. Ook de bruikbaarheid van het perspectief van 'beschermpjes' wordt geïllustreerd aan de hand van verhalen van hulpverleners.

Door de gekozen toon is het boek zeer persoonlijk. Die toon maakt het levendig, gemakkelijk te lezen en toegankelijk. Het verhalende karakter heeft als nadeel dat spreektaal hier en daar overheerst. Verder bevat de tekst soms te veel hulpverlenersjargon en zijn uitspraken wel erg apodictisch.

423

Gepassioneerd narratief

Sommige ingewikkelde theoretische concepten, bijvoorbeeld het systeemtherapeutische begrip van 'not-knowing' of het begrip 'mentaliseren' uit de hechtingstheorie, worden als vanzelfsprekend geïntroduceerd en nauwelijks toegelicht, en in het geval van mentaliseren is de toelichting niet juist. Uitspraken zijn soms onzorgvuldig geformuleerd. Bijvoorbeeld een uitspraak als 'In het systeemdenken bestaat de context altijd uit de vader, de moeder en het kind' (p. 11) haalt het systemische denken en de systemische praktijk door elkaar. Bedoeld wordt dat systemische therapeuten in Nederland zich (jammer genoeg!) vaak beperken tot het kerngezin. Maar dat is een toepassing die los staat van het systeemdenken.

Ook de manier waarop van onderzoeksresultaten gebruikt wordt gemaakt, laat te wensen over. Het volstaat niet om te zeggen: 'Uit onderzoek blijkt...', als niet tegelijkertijd wordt aangegeven wat de reikwijdte is van het onderzoek, hoe het is opgezet en hoe toonaangevend het is. Het effect is dat de onderzoeksresultaten het betoog eerder verzwakken dan versterken, temeer doordat de verwijzingen naar onderzoek niet in de tekst zijn opgenomen maar apart in een index.

Een lezer die gewend is nauwkeurig te lezen, zal zich hier aan gaan ergeren. Maar als het lukt dit soort zaken terzijde te schuiven en het boek te lezen als een narratief, is het een gepassioneerd betoog over wat hulpverlening aan migranten, én jeugdhulpverlening in bredere zin zou moeten zijn: een beschermjas voor kwetsbare groepen, families en jongeren. Daarvoor biedt het boek vele handvatten.

Het boek beschrijft een ideaal waar niets op af te dingen valt en de trainingen van Kitlyn Tjin a Djie hebben voor de medewerkers van de Jeugdzorg Drenthe ongetwijfeld een belangrijke bijdrage betekend.

ANKE SAVENIJE

Amsterdams Instituut voor Gezins- en Relatietherapie, hoofdredacteur Handboek Systeemtherapie

Signalementen

SAMENSTELLING: PETRA HUNSCHÉ

C. JANZING (2009). **Samenhangend behandelen in de ggz. Over het opzetten van en leiding geven aan behandelorganisaties voor geestelijke gezondheidszorg.** Assen: Koninklijke Van Gorcum, 100 p., € 19,50.

Bundel artikelen en lezingen, bijeengebracht als leidraad bij het doordenken en opzetten van een goede behandelorganisatie. Bedoeld voor managers en behandelaars in de GGZ in Nederland en Vlaanderen. De prijs die betaald wordt voor een betere 'marktpositie' of 'meer efficiënte opzet' bestaat, aldus de grondgedachte van dit boek, vaak uit verlies van de kwaliteit en effectiviteit van behandelingen. De auteur stelt dat 'behandelen' en 'managen' geen op zichzelf staande zaken zijn, maar onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Hij biedt mogelijkheden om vanuit de optiek van de behandelaar veranderingsprocessen te initiëren, te beoordelen en – waar nodig – bij te stellen. 'Daarbij zal altijd het beste compromis gevonden moeten worden tussen behoeften enerzijds en beschikbare financiële ruimte anderzijds. De behandelaar is degene die het definitieve besluit moet nemen; het boek is daarbij een waardevol vademecum', aldus de achterflap.

L. TIJHUIS E.A. (2009). **Individuatie, existentie, psychotherapie. Het individuatieproces van een psychotherapeut met een zeldzaam carcinoom.** Tilburg: KSGV, 148 p., €19,50. Bundel essays over individuatie, existentie en psychotherapie, uitgebracht als monument ter nagedachtenis aan de hoofdau-